فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی
Human Sciences Research Journal
دوره جدید، شماره ۲۸، تابستان ۱۳۹۹، صص ۲۹۳-۲۸۷
New Period, No 28, 2020, P 287-293
شماره شاپا (۲٤۷٦-۷۰۱۸) ISSN (2476-7018)

ارتقاء مشارکت عمومی در روند سیاسی، موانع، محدودیت‌ها و راهکارها

کاظم رحیمی[۱]. مجتبی رضاپورسردره[۲]. اسماعیل رضوی‌پور[۳]. صدیقه فرهمند[٤]
۱. کارشناس ارشد مدیریت اجرائی (گرایش استراتژیک)
معاون سیاسی، امنیتی واجتماعی فرمانداری شهرستان پارسیان
۲. کارشناس عمران (مهندسی عمران) فرماندار شهرستان پارسیان
۳. کارشناس ارشد روابط بین‌الملل
٤. کارشناس حقوق

چکیده

لزوم مشارکت مردم در تمام فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی امروز در همه جوامع پذیرفته شده و روز به روز بر اهمیت آن افزوده می‌شود در این پژوهش به بررسی راهکارهای ارتقای مشارکت شرکت مردم که در روند سیاسی موانع و محدودیت‌های آن پرداخته می‌شود.

موقعیت اجتماعی، ویژگی‌های شخصی، رضایتمندی اجتماعی، میزان مشارکت سیاسی شهروندان عوامل بسیاری مانند ارتقا در سطح اطلاعات مردم وجود احزاب مختلف در میدان رقابت‌های سیاسی وجود فرهنگ مشارکت دینداری محیط‌سیاسی و زمینه‌سازی آنها موثر می‌باشد و عمده رسانه‌ها و پایگاه اجتماعی اعتماد عمومی به قدرت حاکم عدالت اجتماعی و اقتصادی در حاکمیت فرهنگ و همیاری در جامعه از زمانی که فرهنگ همیاری رضایتمندی سیاسی مشارکت آگاهی و ارتقا در جامعه وجود نداشته باشد تأمین مشارکت مردم امکان پذیر نخواهد بود.

واژه‌های کلیدی: مشارکت عمومی، سیاسی، محدودیت، راهکار

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

مقدمه

در تعریف مشارکت سیاسی نظریه‌پردازان این حوزه تعریف‌های مختلفی دارند اما اکثر بر مولفه‌هایی در تعریف مشارکت تاکید می‌کنند فعالیت‌های ارادی مشارکت در امور محله شهر و روستا فعالیت مستقیم و غیرمستقیم عضویت ساده در انجمن‌های محلی خیریه شغلی و فعالیت‌ها در این سازمان سنجش شدن در تصمیم‌گیری‌ها در شدن فرد در سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی داشتن مقام رسمی سیاسی اجتماعی تلاش سازمان یافته شهروندان تاثیر بر هدایت سیاسی جامعه مشارکت فرآیندی است که در برگیرنده انواع کنش‌های فردی و گروهی به منظور دخالت در تعیین سرنوشت در واقع خود و جامعه و تاثیر گذاشتن بر تصمیم‌گیری‌ها در باره امور عمومی است.

مشارکت سیاسی که از اساسی‌ترین مفاهیم در علوم اجتماعی به شمار می‌رود مشارکت سیاسی به عنوان یکی از بحث از شاخص‌های توسعه اجتماعی توسعه فرهنگ و توسعه سیاسی در کشورها به شمار می‌رود و از مصادیق و مشارکت در تعیین سرنوشت خود است مشارکت سیاسی برای حکومت‌ها دارای منافع ملی ویژه‌ای که فقدان حضور مردم آن به سامانه سیاسی و اهداف بلندمدت نظام حاکم آن زیان وارد می‌کند.

مشارکت سیاسی

دایره‌المعارف بین‌المللی علوم اجتماعی مشارکت سیاسی را اینگونه تعریف می‌کند مشارکت سیاسی فعالیت جامعه در انتخاب رهبران و شرکت مستقیم و غیرمستقیم در سیاست‌گذاری عمومی است این داوطلبانی اعضا به عنوان دست داشتن مردم در بسیاری از فعالیت‌ها و ایجاد و اجرای سیاست‌های شامل تعیین سطوح خدمات تعیین مشارکت و بودجه‌ای پذیرش پروژه‌های ساختاری و حمایت و تشویق انسجام جامعه تعریف می‌شود اولویت‌های دیگر از مشارکت سیاسی ساموئل هانتینگتن و جان نلسون تعریفی از مشارکت سیاسی را ارائه می‌دهد که به شرح در تعریف مشارکت سیاسی شامل کوشش‌های شهروندان غیردولتی برای تاثیرگذاری بر سیاست‌های عمومی است.

زیرا بعضی نویسندگان کنار گذاشتن خشونت و نارضایتی و عمل کردن فرد بر اساس رفتارها و فراگردهای جمعی همگانی را می‌طلبد جدایی از سیاست مربوط به دخالت شرکت‌های یا کلیسا در امور سیاسی مشارکت سیاسی از دیدگاهی که نوعی برابری شود.

ابتر معتقد است که رابطه متقابل و انتظار از یکدیگر حوزه گسترده‌ای برای مشارکت سیاسی فراهم ساخت که عملکرد در سازمان‌ها و نهاد جامعه را گسترش مشارکت سیاسی قرار می‌دهد.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

رسانه‌های جمعی

رسانه‌های جمعی ابتدا منحصر به مطبوعات و رسانه‌های نوشتاری بود سپس رسانه‌های شنیداری مانند رادیو و تلویزیون افزوده شد حسن روحانی می‌گوید در همه کشورهای دارای تکنولوژی ارتباط جمعی رسانه‌ها در شکل دادن رسانی اینترنت به آن به جهت‌گیری‌های اصلی و افکار عمومی مردم نقش مستقیم دارند رسانه‌های جمعی و زمینه‌سازی آنها رسانایی حلقه ربط در جامعه هستند که در دنیای امروز نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کنند.

رسانه‌ها و اختلافات تضاد را از بین می‌برند و به همبستگی، انسان‌سازی جامعه کمک می‌کنند مکتب فرانکفورت با وجود تفاوت رسانه‌ها مثل تراکتور عمل می‌کند و سطوح بالا و پایین زمین‌ها را مسطح می‌کنند رسانه‌ها سطوح مختلف و متفاوت جامعه را مسطح می‌کنند یکی از کارکردهای رسانه ایجاد همبستگی اجتماعی و تاثیر در مشارکت عمومی جامعه است.

راهکارهای ارتقای مشارکت و بررسی موانع و محدودیت‌ها

مشارکت سیاسی و عوامل بسیار تأثیرگذار هستند بنابراین نوع مشارکت سیاسی در تمام سطوح برطبق میزان اجتماعی، اقتصادی، تحصیلات، شغل، جنسیت، سن، مذهب، قومیت، ناحیه و محل سکونت شخصیت و محیط سیاسی صورت می‌گیرد فرق می‌کند در مجموع برخی از پژوهشگران معتقدند که مشارکت سیاسی بسته به پایگاه‌های انگیزه‌های سیاسی موقعیت‌های اجتماعی و ویژگی‌های شخصی و محیط سیاسی است البته به این عوامل که در آن مشارکت چهار عامل مهم تغییر می‌کند.

برای مثال هر چه فرد بیشتر در معرض انگیزه‌های سیاسی به صورت بحث درباره سیاست باید مهارت سازمانی که به شکلی به فعالیت‌های سیاسی می‌پردازد قرار گیرد به همان اندازه در سیاست فعالانه مشارکت خواهد کرد.

دین یکی از مولفه‌های اصلی و مهم و موتور محرک‌های جنبش‌های اجتماعی و دینداری در راه می‌باشد متغیر مستقل دین در گسترش مشارکت سیاسی و اجتماعی اهمیت زیادی دارد تاثیر بین در مردمی در طول تاریخ به ویژه در جهان اسلام انکارناپذیر است.

ابن خلدون جامعه‌شناس بزرگ اسلامی سیاسی می‌گوید دین در بین نیرو وحدت می‌آفریند و رقابت‌ها را از بین می‌برد و به افراد گروه گسترش مشارکت مشاع و ایجاد دولت‌های وسیع می‌انجامد چنان‌چه باورهای مذهبی به دلیل درباره نقش دین در مشارکت اجتماعی منتظر می‌گردد از این رو یکی از اهداف مهم استعمارگران برای سکولار ریزه ایثار می‌دهد.

این روحیه به افزایش در قبال سرنوشت اجتماعی خود و زمینه‌سازی برای تسلط آسان بر این تجمل پرستی و غیره به رکود گراید ولی سکولاریسم قائل به این است که دین با کردن جوامع بی‌تفاوت ساختن آنان و

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

مسلمان است دین افیون توده‌هاست و با این عقیده به جوامع است چون دین اسلام جامع امور دنیوی سیاسی امور اجتماعی و غافل بماند اما غافل از اینکه سیاست ارتباطی ندارد و در غیبت کردن گونه‌های جامعه خود هیچگاه مکتب عقیدتی سفر نبود بلکه به دنبال این است که مسلمانان تنها به عبادت بپردازند و از مسائل و علیه‌السلام استوار بوده است بنابراین با تبیین شال آوردی فکری آنان بر پایه رهبری فکری و سرپرستی سیاسی امیرالمومنین علی علیه‌السلام مکتب تشیع رهبری فکری از رهبری سیاسی تفکیک‌ناپذیر است و این دو همواره جایگاه دین و مبانی دینی در جامعه و جلوگیری از افکار انحرافی می‌توان مشارکت مردم در امور اجتماعی و صحیح سیاسی را بالا برد دین واقعی طالب مشارکت عمومی است.

عدالت اجتماعی

عموم مردم را به مشارکت در امور سیاسی و اقتصادی و اجتماعی تقویت نمود زیرا اگر تمام کار را در دست حزب خاص و مطلب دستگاه‌ها و نهادهای حکومتی فقط در راستای خواست آنها حرکت کند دیگر فضایی برای اغراض و مشارکت عموم مردم نمی‌ماند.

پایگاه‌های اجتماعی و وجود احزاب

یکی از راهکارهای توسعه مشارکت مردم وجود احزاب اسلامی است که نیروهای مردمی را در گسترش مشارکت ایشان در مسائل سیاسی جهت‌دهی و نظام‌مند می‌نماید زیرا حکومت در شکل امروزی آن به دلیل پیچیدگی فراوان طبعاً مستلزم این است که تنوع و علایق منابع فکری اجتماعی و اقتصادی در جامعه حفظ شود و مردم بتوانند به صورت فردی یا جمعی خواسته‌های خود را بیان کنند و وسایل برای بیان خاص وجود داشته باشد.

نیازمند مشارکت مردم و ارائه نظرات مشورتی آنان البته به صورت جهت‌مند است که ازابری شایسته نقش مهمی در این زمینه دارند به عبارتی دیگر مسائل اعتقادی قانون اساسی و عقل و خرد انسان بیانگر مشارکت آحاد مردم به ویژه نخبگان و گروه‌های سیاسی در امر سیاست و حکومت است و با توجه به رشد جمعیت پیچیدگی امور و تخصصی شدن کارها باید به اصل نمایندگی رجوع کرد همانگونه که در دنیای امروز ما حکومت مردم بر مردم نداریم بلکه آنچه تحقق یافته حکومت نخبگان منتخب اکثریت مردم بر مردم است برای تحقق این امر ناگزیر باید نهادهای وجود آورد که ضمن کمک به انتخاب اصلح چگونگی مشارکت مردم نهادمند کند احزاب جمعیت‌ها تشکل‌ها و سازمان‌های سیاسی و وسیله مناسب برای مشارکت مردم در سرنوشت خود می‌باشند.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

رضایتمندی سیاسی، فرهنگ

فرهنگ از مهمترین متغیرهای مشارکت سیاسی و اجتماعی از مشارکت افراد در جامعه که دارای فرهنگ سیاسی مشارکتی گسترده است در مقابل در جامعه فاقد چنین فرهنگی مردم باید پدیده سیاسی و اجتماعی برخورد انفعالی دارند لذا باید فرهنگ مشارکت مردمی به نحو مطلوب نهادینه‌سازی گردد.

رضایتمندی اجتماعی، برانگیختن

برای نهادینه شدن رفتار سیاسی تحول باورها و تغییر ذهنیت مردم و برانگیختن حساسیت سیاسی مقدمی اصلی در این راستا ایجاد یک نظام حقوقی مدون برای تعیین چارچوب فعالیت‌های سیاسی و تامین امنیت در جهت آزادی بیان و ایجاد فضای گفتگو و تفاهم و مشارکت می‌تواند تضمین‌کننده مشارکت آحاد مردم باشد در نتیجه برانگیختن مشارکت مردم در قالب تشکل‌های سیاسی پویایی نظام اجتماعی و ثبات حاکمیت را در پی دارد در جامعه مثل جامعه ایران به خاطر جوان بودن جمعیت آن امکان مشارکت بیشتر فراهم است چرا که پتانسیل لازم در قشم وجود دارد به شرط آنکه موانع مشارکت سیاسی و اجتماعی بی‌شناسایی و برطرف شود مثل بیکاری امید به آینده بهتر می‌تواند زیربنایی مشارکت بیشتر قرار گیرد کسانی که سعی می‌کنم فضای جامعه را تیره و تار نشان‌دهنده عملاً دیگران را از دخالت در سرنوشت اجتماعی خود برحذر می‌دارند.

نیز، هدف کلی احکام شرعی رابطه عدالت و حکومت دینی معرفی می‌کند پژوهش‌های روانشناسی نشان می‌دهد که برخی ویژگی‌های روانی و جسمانی انسان تنها موقع وفور نعمت ظهور می‌یابد اگر شرایط اقتصادی به گونه‌ای باشد که انسان فقط بتواند وسیله اولیه‌اش را فراهم کند فرصتی برای پرورش طبع نخواهد داشت هرچند این دیدگاه به طور مطلق صحیح نیست اما نمی‌توان انکار کرد که آرامش و امنیت ماه زندگی فرصت بیشتری را برای پرورش استعدادهای لطیف مشارکت سیاسی و اجتماعی فراهم می‌کند شهید مطهری می‌گوید اول انسان باید سیر باشد بعد به دنبال ایمانش برود.

نتیجه‌گیری

جوامعی در زمینه تأمین مشارکت مردم موفق بودند عمدتا موافقت خود را با قیمت‌های مختلف نشان می‌دهد موقعیت جغرافیای تجربیات مدیون ایجاد نوع رایگان محلی دولت محلی اقتدار زیاد می‌داند این ارگان های محلی از نظر سازماندهی سلسله مراتب تا بالاترین سطوح کوچک زنجیره پیوسته ادامه داشته و وظایف و تکالیف هر یک از سطوح دقت این شده است به عبارت دیگر کل از بالا تا پایین ارتباط ارگانیک با یکدیگر داشته و از ساخته های مرتبط برخوردار می‌باشند.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

تدوین منطقی در جهت تامین و جلب مشارکت مردم در محیط اجتماعی – اقتصادی بوروکراتیک و ضرورتی است آشکار برای تامین مردم مجموعه سیستم و نظام حاکم باید مشارکت‌پذیر باشد، جوامعی که در تصمیم‌گیری جمعی کوشش می‌نمایند تا اهداف و ارزش‌ها، پیامدها، منافع و مضرات واطلاعات وآگاهی‌های لازم برای تصمیم‌گیری در اختیار مردم قرار داشته باشد از ماندگاری و بقاء بیشتری برخوردار خواهد بود چون که پاسخ به سؤالات در شرایط حساس به آسانی و قاطع تر و منسجم‌تراتخاذ خواهد شد در غیر این صورت آفات سیستم ضدمشارکت، به تدریج زمینه‌های تحقق امر مشارکت را نیز از میان برخواهد داشت.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]

فهرست منابع و مآخذ

۱- یاسری، احمد (۱۳۸۸) بررسی عوامل موثر بر آگاهی‌ها و مشارکت سیاسی اجتماعی خانواده‌های نیروهای مسلح، فصلنامه فرهنگی دفاعی زنان و خانواده.

۲- ابراهیمی، غلام (۱۳۸۳) تأثیر قومیت بر مشارکت سیاسی، پایان‌نامه کارشناسی علوم سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.

۳- آشوری، داریوش (۱۳۷۳) دانشنامه سیاسی دانشگاه تهران.

۴- عامری، (۱۳۷۳) شرح فارسی عزرالکلم در دالکلم.

۵- کای لوسین و دیگران (۱۳۸۰) بحران‌ها و توالی‌ها در توسعه سیاسی، ترجمه غلامرضا خواجه سروری تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

۶- عبدالرحمان، عالم (۱۳۸۰) بنیادهای علم سیاست تهران، نشر نی.

[Downloaded from jnrihs.ir on 2026-11-19]